

1 december van Cetraro naar Tropea, 50 mijl

Speciaal voor Tony en Lieve: We hebben al een webcam, binnen kort live te volgen!!

Vandaag staat Annelies op en zegt: shit fout. Het schiet weer in haar rug, 2 Diclofenac en een Ibuprofen 600 moeten verlichting brengen. Rustig aan ontbijten en Peter maakt de boot klaar voor vertrek. Nog even 200 liter water tanken, een wirwar aan lijnen losmaken en we zijn er klaar voor. Odin en Freija voelen het al. Wanneer de motor aan gaat lijkt Odin rustig maar duikt in de speeltunnel waar hij later een beetje overgeeft. Peter zet hem buiten in de fietsmand, een plek waar hijhaar ook in de kuip en zetten haar in een fietsmand. Dekentjes eroverheen en ze voelen zich veilig.

Vandaag naar Tropea, een tocht van ca 50 mijl met een windje 3 à 4 Bft. Achter. Wanneer we de haven uit zijn, staat er 1 Bft. en die blijft ook voorlopig staan. Het is 12 graden en tamelijk dik gekleed gaan we op de motor varen. We gaan 5,9 knopen over de grond. Wanneer we uitrekenen hoe laat we in Tropea zijn, hoe donker en hoe koud het dan al zal zijn en wanneer we meerekenen dat het soms lastig aankomen is met verzanding, maar ook omdat je moe bent, besluit Peter het toerental naar 2500 te zetten. In dit geval zijn we echt bezig trajecten te varen om zo snel mogelijk en nog vòòr de winterkou, in Ragusa te zijn. Dus: vaart maken!

We eten een stuk zelfgemaakte brochette, het lijkt meer op een cake dan een brood en het staat in de maag. Annelies leest over Calabria. We zullen er nu echter geen uitstapjes maken, dat moet wachten tot over 2 jaar.

Om 14.00 uur komt de wind ineens. De Genua gaat uit en met ook nog 2100 toeren varen we 7,4 knopen over de grond. De golven bouwen op en worden knobbelig maar komen wel schuin van achter inlopen. Sommige deining-ruggen staan zo hoog als de rand van de kuip. Toch noemt men dit slechts 2 meter. Annelies vindt het heel spannend. Peter pakt het stuurwiel om beter door de golven te kunnen lopen.

En dan komt rechts Stromboli steeds beter in beeld en eindelijk krijgen we Tropea wat beter in zicht. We zien de rookwolken uit de krater van Stromboli omhoog stijgen. Een heel apart gezicht, niet op TV, maar Live! Je weet ervan, van school, van de landkaart...maar als je er in het echt bent besef je pas werkelijk : dit is Europa en we hebben een vulkaan man!

Stromboli maakt deel uit van de Eolische eilanden, een vulkanische eilandengroep (ook wel archipel genoemd) ten noorden van Sicilië. Op het eiland Stromboli wonen tussen de 400 en 850 mensen. Mount Stromboli is de meest actieve vulkaan van Europa. Omdat Mount Stromboli zo veel tot uitbarsting komt en deze uitbarstingen vaak zichtbaar zijn tot ver op de omringende zee, heeft het eiland de bijnaam 'Vuurtoren van de Middellandse Zee' gekregen. Wil je meer weten, klik dan hier -->[Stromboli](#) en [De vulkaan uitbarsting](#)

We gaan razendsnel. De Katten slapen onder hun deken in hun fietsmand. Annelies fotografeert. Peter staat stoer te sturen.

Om 16.45 lopen we Tropea Marina binnen. We moeten de verzanding aan de dam even in de gaten houden, er zijn tonnetjes omheen gelegd (alleen zichtbaar bij dag) Een marinero is opgeroepen en helpt ons met aanleggen aan het hoofdponton. We lopen meteen naar het kantoor om te betalen. De kantoor-dame laat ons een website zien waarop we de stromingen in de Straat van Messina kunnen zien. We overleggen in de Skadi, met een biertje en een wijntje, over wat morgen de beste keuze is qua vertrektijd en welke haven we denken te bereiken. Messina? Riposto? Je leest het morgenavond.

2 december, Tropea Calabrië naar Riposto Sicilië, 70 mijl

Het dakraam van de slaapkamer is beslagen. „Is het zo mistig of hebben we zo hard geademd?“ vraagt Annelies. Peter kijkt nog eens goed: „, het heeft geregend“, zegt hij, „, en het regent nog, ik ga niet weg als het regent“.

Na een half uur waarin we dan maar rustig aan doen en een beschuitje knabbelen- hele lekkere Italiaanse beschuit- ziet Annelies de blauwe lucht komen. OK. Peter kijkt op het weerbericht. We weten dat het om 13.00 uur de beste tijd is om door de Straat van Messina te vliegen. Morgen ligt dat weer anders. En bovendien staat er morgen een zuidwesten wind dus flink tegen. Nu is de wind goed, westelijk nl., maar de golven kunnen wat lastig zijn vòòr de kaap..., "We gaan!" zegt Annelies vastbesloten, tegen wind en golven varen wordt morgen kopjes pakken en dat is in de altijd erger dan voorspeld.

We maken snel los, de katten worden in de mand gestopt. We hijsen meteen grootzeil in de haven want buiten de haven wordt het lastig. Even uitkijken bij de verzanding bij het havenhoofd. De golven zijn zowat 2 meter en hotse-botsend. We kunnen wel zeilen, maar met motor aan voor extra snelheid om de Kaap snel voorbij te komen. Na de Kaap ten zuiden van Tropea, valt Peter iets af, en rolt de Genua uit, eerst in tweede rif, daarna vol uit en we zeilen 7 knopen op de Straat van Messina af. Ter hoogte van de baai wordt de zee rustig en we zeilen lekker door. De golven staan nog wat rommelig en Peter stuurt zelf om de Skadi beter door de golven te laten lopen. Na 28 mijlen zeilen, komen bij de Straat, waar we Genua weg rollen en grootzeil laten staan. De motor erbij en Peter stuurt, volledig klaar voor onverwachte effecten. De stromingskaart heeft de meeste stroom aangegeven aan de oostkant van de straat, gemarkeerd met dikke rode pijlen. Wij besluiten aan de westkant van de Straat te varen om veel profijt te hebben, maar ook weer niet door de stroming meegesleurd te worden. Twee grote vrachtschepen gaan ons voor en we volgen gespannen.

Dan gebeurt er eigenlijk niet veel, er staat vrijwel geen stroming er zijn wat stroomloze vlakken en muilen, en alle gespannen verwachting wordt niet vervuld. Eigenlijk een tegenvaller dus. De Straat uitvarend komen we wel in een heel vreemd stromingsgebied, waar windgolven tegen de wind inlopen en er zijn enorme zeevlakken met rafelige zee en witte kopjes. We houden de motor er nog steeds bij.

Dan zijn we er doorheen. Niet iets om je druk over te maken, tenminste....bij westenwind want we varen in de luwte van Sicilië. Het is nog een stukje naar Riposto en terugkijkend zien we zeer zware bewolking uit Calabrië opkomen. Goed dat we zijn vertrokken, anders waren we misschien niet snel weggekomen. Het trekt zelfs helemaal dicht tot in de Straat van Messina.

Odin heeft zijn moedige moment en kruipt de fietsmand uit. Hij gaat op het kleedje zitten onder de buiskap. Het zeilen is wel zo'n beetje voorbij en we motoren nog 30 mijl. Annelies heeft het koud, maar wil toch in de kuip blijven en roept:, geef me dan maar een rum-cola!!!"

Tegen schemering zien we de Etna opdoemen, met zijn pluim van rook en zijn witte sneeuwkap. Heel indrukwekkend. We houden vaart, omdat we traject varen deze week en we willen om redelijke tijd binnen zijn. Die redelijke tijd is vandaag 18.30 uur. Wanneer je 's-middags even belt dat je eraan komt, zijn ze echt vriendelijk hier. De Marinero komt helpen en niet alleen met de mooringlijn uit het water halen, maar vanuit een Dinghy bindt hij de mooringlijn al vast aan de boot. We mogen hem op het ponton betalen, maar we hebben haast geen kleingeld, dus Peter loopt mee naar het kantoor om te pinnen. Etna ligt in het donker, de sterren staan aan de hemel, we zijn weer flink verder gekomen. De katten mogen nog even aangeliijnd lopen. Ze zijn superlief en ook 's-nachts, alsof ze weten dat het even doorzetten is.

3 december, Riposto naar Marzamemi, 65 mijl

We gaan om 08:00 weg uit Riposto en het lijkt er niet op, dat we wat kunnen zeilen en dus wordt het weer de motor aan. Na 15 mijl, rond 10:00 uur, steekt er plotseling een west 4bft. op en gaat de Genua er uit, het grootzeil erop en de motor uit. Eindelijk weer zeilen en niet het gebrom van de motor. Hier is de Skadi voor gemaakt.

We kunnen op deze manier een 2 uur zeilen en dan valt opnieuw de wind weg. Aangezien we vaart willen maken naar Marzamemi, een tocht van 65 mijl, gaat de Genua weg en de motor weer aan. We willen namelijk gemiddeld 6,5 knopen houden om weer voor 18.00 uur binnen de haven te zijn.

De zee is rustig, golfjes van nog geen halve meter, Annelies vindt het zelfs aangenaam, omdat de golven mee lopen. De tocht is eigenlijk wel saai, wel zien we de Etna in de verte verdwijnen en zien we toch weer een mooi rotsachtig landschap.

Rond 16:30 zien we boven de kust bij Marzamemi grote regenbuien over het land trekken. Peter besluit om het grootzeil weg te halen, want je kan maar nooit weten. Het gevoel blijkt even later weer heel terecht. Zonder enige waarschuwing gaat het ineens 6 Bft waaien en wordt de zee onrustig. Dit was geen goed moment geweest om zeil weg te halen. We trekken uit voorzorg onze zeilpakken aan en even later krijgen wij de volle laag van een stortbui over ons heen. Peter roept meteen: dan wordt het dek weer lekker schoon en dat is ook het enige voordeel.

Voordat we de haven in lopen is de regen en ook de wind weer weg, We turen koortsachtig naar de havenlichten, maar die zijn niet te vinden. Met behulp van de Plotter zetten we koers naar de plek waar de havenopening moet zijn en uiteindelijk ziet Peter de ingang. De havenlichten blijken het (al jaren niet meer) te doen, het zijn alleen een paar geheel verroeste skeletten.

We varen de haven in en proberen de pontons van de Club Nautico te vinden maar we zien niets doordat er grote schijnwerpers op de kant staan die ons verblinden. Het is verder heel donker door veel zwarte bewolking en geen maan. We zijn zó op zoek naar het ponton, dat Peter even niet op de Plotter kijkt. Er dobert een bootje met een paar vissers in de haven die plotseling hard gaan roepen. Peter verstaat het niet, maar begrijpt wel, dat deze koers tot ellende kan leiden en draait meteen 90 graden bakboord uit, richting de vissers. Een snelle blik op de Plotter leert, dat we inderdaad op een hele partij rotsen -deels onder en deels boven het water- afgingen. Narrow escape dus.

We zien gelijk iemand met een lamp staan zwaaien en dat blijkt inderdaad de plek te zijn waar we heen moeten. Met behulp van de havenmeesteres meren we af en nemen maar even wat te drinken. Lesje van vandaag: ook Annelies moet meer op de Plotter kijken voor we een haven ingaan om te zien hoe de gedetailleerde situatie in de haven is en hoe we moeten varen om Peter te corrigeren als het niet goed gaat. Tja leeftijd ????

We lopen naar het havenkantoor om in te checken en te betalen maar een Pinautomaat hebben ze hier niet en wij geen contact geld meer genoeg (40 Euro). Dan gaan we morgen even naar de Bancomat in het dorp.

Annelies heeft een zeer leuk gesprek in het Italiaans met Tulle en Salvatore, het echtpaar dat deze Marina runt.

's Avonds vroeg slapen, want deze dagen met snel dalende temperatuur, waarin we door racen, blijken toch wel heel vermoeiend. Morgen het laatste stukje naar Ragusa, slechts 35 mijl, een makkie dus.

4 december, van Marzamemi naar Ragusa, 35 mijl

We staan met langzamer tempo op, dan de vorige dagen. We wandelen in de frisse ochtendlucht met alweer een scherp zonnetje naar het dorpje. Er staat een bord met een pijl naar de Bancomat. Die blijkt het niet te doen. We wandelen door de smalle straatjes van het gehucht naar het oude pleintje maar nergens meer een auto maat. Annelies spreekt een meneer aan, die zijn fikse zondagswandeling maakt en hij vermoedt, dat we dan naar Pachino moeten doorlopen, 3 km. Daar zijn winkels en meerdere automaten. We zien het niet zitten, want dat is ruim 1,5 uur heen en weer en we willen binnen een uur wegvaren. In een delicatessenwinkel, die blijkbaar heel erg op toeristen is ingesteld zo te zien aan de bijzondere producten, vragen we of we extra geld terug kunnen krijgen wanneer we marmelade kopen en met pin betalen. We hebben namelijk slechts een tientje nodig om het havengeld te betalen, want we bezitten nog 30 euro cash. De verkoopster zegt dat ze wel zou willen, maar dat dat niet mag doen van haar baas.

We besluiten terug te gaan naar de Marina en Salvatore te vragen of we het bedrag per bankopdracht kunnen overmaken. Salvatore zit buiten met de vissers te praten en dobertjes te repareren. We leggen hem uit hoeveel moeite het kost om geld te vinden en hij zegt: ach laat toch zitten, je krijgt je verblijf gratis, uit pure gastvrijheid! Peter geeft zijn laatste briefje geld en hij wil er niets van weten. Hij geeft het aan zijn zoon Marco, die bij hem staat. Ga er maar een cadeautje van kopen zegt hij. We beloven Salvatore, dat we hem zullen betalen als we hier

met de huurauto langs komen, en hij zegt nogmaals dat niet te willen. Als we maar wel de groeten doen aan de Marinero van Ragusa. We zeggen arrivederci en saluti aan Tulle, want we komen in april hier terug met de Skadi.

De zon schijnt en er staan geen golven. Hoe is het mogelijk: er is noordwesten wind 2 Bft. We motoren en zetten de Genua even bij, maar niet gedurende de gehele tocht. We draaien 1800 toeren en zachtjes gaat ons bootje naar de zuidoost punt van Sicilië. Op de punt blijkt een historisch wrak te liggen: wij zien dat alleen aan de ijzeren 8 armige stellage, die er als een dak overheen gezet is en waar de aalscholvers hun eiland van hebben gemaakt. Eenmaal om de platte hoek van het eiland is het soms uitkijken voor de sporadische vlaggetjes van kreeftenkooien. Het is eigenlijk een dolfijnen zee en Annelies tuurt in de verte: inderdaad een school dolfijnen, dat gebeurt ons niet veel. Ze gaan helaas langzamer dan de boot.

Om 16.30 lopen we Ragusa binnen, het is een mooie tijd, want de zon gaat onder en het wordt meteen kouder. Opnieuw brengt een uiterst vriendelijke Marinero ons naar onze plaats. Wat zijn de Sicilianen toch sympathiek, vinden we tot nu toe.

Het is mooi geweest, het prachtige jaar 2 zit er op. We voelen het ook: we zijn moe van varen, reizen, indrukken...en we zijn toe aan een langere rustperiode.

5 december, eerste dag in Ragusa

Gisteren avond hoorden we van Duitse Peter, verder op de steiger, dat er elke morgen om 09:00 een "netje" is, op kanaal 77 voor de Live-aboards in Ragusa.

Vanochtend de handheld-marifoon aangezet en precies om 09:00 worden we vrolijk gewekt met: "Good Morning Live-aboards Ragusa". Het vrolijke welkom van Simon van de Briscola, een Canadese vertrekkers. Tijdens het netje komen onderwerpen aan de orde zoals het weer van de dag, medische- en tandarts assistentie, technische vragen, koop en verkoop van spullen, social events, new arrivals and departures en "any other business". Bij new arrivals meld Peter zich via de marifoon, en Annelies en Peter worden welkom geheten in de haven van Ragusa.

Als we buiten aan het ontbijt zitten, horen we op een schip schuin achter ons, met ook een Nederlandse vlag, zeggen: „zouden dat ook Nederlanders zijn?". Peter roept meteen: „ja dat zijn we!". Het zijn Roelof en Mieke van de Blanca, een vertrekkers stel uit Friesland. En we maken een kennismakingsgesprekje op de steiger. Zij gaan binnenkort terug naar Nederland voor de Kerst en Nieuwjaar, maar begin februari zijn ze weer terug.

Het is nogal gewoon, dat Italianen, net als Spanjaarden, een Nederlandse of Maltese vlag voeren. De reden is, dat in Spanje en Italië extreem hoge eisen gesteld worden aan de reddingsmiddelen, die aan boord moeten zijn en dat leidt meteen tot zeer hoge jaarlijkse kosten. Door onder een andere vlag te gaan varen zijn deze maatregelen niet van toepassing en worden de jaarlijkse kosten veel lager.

Als we weer aan het ontbijt zitten, komt de volgende vertrekkers zich melden. Als we zijn naar zijn naam vragen zegt hij: Sinterklaas: Gerard was 2 dagen geleden de Sinterklaas op een etentje dat door de Nederlanders georganiseerd is, met typisch Hollandse stamppotten. Ca. 60 live-aboards hebben daar aan deel genomen. We horen meteen dat er elke dinsdag en elke vrijdag een happy hour is voor alle live-aboards in de haven, in het barretje waar wij al koffie hebben gedronken.

Even later meld Jane zich. Ze is dierenarts, en heeft de zorg op zich genomen voor een zwerfkatje dat op een Frans schip woont, aan het begin van onze steiger. Het poesje krijgt a.s. zaterdag een nieuw huis en wordt dan opgehaald door het nieuwe baasje. Ze weet niet hoe de poes gaat reageren op Odin en Freija, wij besluiten om dat maar niet te gaan uitproberen en houden Odin en Freija maar even kort bij de boot. We hebben nog geen honden gezien, dus dat geeft wat rust voor de katten. Wel blijken er op de Victoria, de boot van Duitse Peter, 3 Kanariepietjes te zitten...mauw! Tjielp!!

Meteen op de eerste dag hebben we al meer bezoek gehad dan in 3 maanden Albufeira vorig jaar, waar we als enige vertrekkers aan het overwinteren waren. Dat belooft nog wat voor de komende maanden...De rest van de dag

besteden we, om de Skadi winterklaar te gaan maken en veel spullen op te ruimen die we voorlopig niet meer nodig hebben: zeilpakken, reddingsvesten en andere vaarspullen.

6 december, huishouden en auto's

Vandaag is er de hele dag regen, een mooie dag om verder te gaan met het verder winterklaar maken van de Skadi. Kluslijstjes maken, eten wat onder de bank ligt inventariseren en opruimen, keuken schoonmaken, kortom gewoon huishoudelijke klusjes waar je tijdens vaarperiodes wat minder aandacht en tijd voor hebt.

De katten lijken het ook wel te voelen, dat we niet meer gaan varen. Odin ligt de hele dag op zijn kussen onder de buiskap, Freija in haar mand. Af en toe even de steiger op, maar vanwege de regen snel weer terug.

Ook voor ons is het even wennen, we kijken wel naar het weer, maar met een andere blik. Letten we in de vaarperiodes meer op wind en golven, nu kijken we voornamelijk of het droog is, zodat we een stuk kunnen lopen. Wind vinden we niet meer spannend, want we liggen toch muurvast in de haven met 2 mooringlijnen voor en 8 lijnen achter. We liggen met de achterkant dicht tegen de steiger aan zodat wij en de katten eenvoudig op de kant kunnen stappen.

Peter gaat toch nog een keer op de site kijken van Rentalcars om een auto te huren voor januari en februari.

We hadden al een auto gehuurd, een Ford Ka voor 28 dagen voor € 214,= euro voor zowel januari als februari. Als je de auto aaneengesloten wil huren voor 2 maanden wordt de prijs meteen bijna € 700,=. Dan maar 2 maal 1 maand en tussentijds omruilen. Voordeel is dat we dan ook weer een schone auto hebben.

Vandaag blijkt dezelfde auto ineens € 178,= euro voor 1 maand te kosten, maar de aaneengesloten periode voor 2 maanden blijft het € 700. Opnieuw worden er door Peter 2 auto's gehuurd, 1 voor januari en 1 voor februari en worden de vorige 2 reserveringen gecancelled, wat gratis kan bij Rentalcars.

We hebben er een soort sport van gemaakt om zo goedkoop mogelijk auto's te huren. Er lijkt een soort patroon in te zitten bij de verhuurbedrijven. Op maandag worden de lease prijzen lager, om op woensdag weer omhoog te schieten. Het is dus gewoon een kwestie van afwachten en timing om een zo gunstig mogelijke prijs te krijgen.

7 december, regen in Ragusa

Met de Nederlandse achterburen van de Blanca zijn we het eens: het lijkt wel op Nederlands weer, alleen hier verwacht je het niet. De hele is het kil en zijn er steeds regenbuien. Tegen de avond begint de wind aan te trekken en wordt het 6 Bft met windstoten 8 Bft. We hadden al begrepen dat je in deze haven stil ligt ook bij harde wind en dat klopt gelukkig helemaal.

We zeggen vandaag nog tegen elkaar: Blij dat we er zijn want anders hadden we nog steeds ergens verwaaid gelegen. Vanaf Tropea zagen we al, dat we achtervolgd werden door het slechte weer en dat heeft ons een paar dagen geleden echt ingehaald. Het was best wel even vermoeiend bijna 2 weken lange stukken te varen van gemiddeld 50 mijl per dag met in totaal bijna 400 mijl maar dat leed is snel vergeten.

Het slechte weer geeft wel mooi de gelegenheid om een paar grote klussen in de boot te doen en vandaag is de keuken aan de beurt. We hebben magnetisch strips gekocht bij onze hofleverancier IKEA met bij behorende magnetische doosjes. We hadden er al een paar hangen maar vandaag hebben we de hele achterkant van de keuken een "new look" gegeven en hangen er nu 28 grote- en kleine doosjes met kruiden en zijn de messen verhuisd uit een keukenkast naar dezelfde wand, ook aan een magnetische strip. Zo laat de Kerst nu maar komen, wij zijn er klaar voor.

weer
dag
ook

al,

Het lijkt ook wel of de katten een beetje klaar zijn met het weer, ze slapen de hele dag onder de buiskap en zelfs 's avonds willen ze maar even op de steiger lopen. Het slechte weer houdt nog 2 dagen aan en dan breekt de zon weer door en is er het weer waarvoor we hier gekomen zijn.

8-11 december, Marina di Ragusa tussen schip en wal

We beginnen zowaar ingeburgerd te raken met het "netje" 's-ochtends om 09.00 uur, de Stella Marina bar met de happy hour, en de burens op het ponton. We hebben nog helemaal geen behoefte aan een uitstapje. De eerste dagen rustten we uit van het -voor ons heel ongebruikelijke- jakkeren van de laatste twee weken naar zuid Sicilië. Annelies slaapt als een roos, dus dat is al een behoorlijke graadmeter. We ruimen op en zoals iedereen weet, kost dat zeeën van tijd. We hangen de Kerstverlichting in de mast en in de kajuit: mensen het is hier GEZELLIG! Ook in Italië bestaat daar geen woord voor, behalve ambiente en dat is toch niet echt "gezellig".

Happy hour is op dinsdag en vrijdag. Gezellig, er komen veel mensen, de drank is niet duur en er worden continue gratis hapjes neergezet. Het is een leuke plek om meer reizenden te leren kennen en ervaringen uit te wisselen. Er zijn er bij die het anders doen...

:die in Palma een half jaar blijven en 12.000 euro voor een mooringplaats betalen. Zo heeft ieder zijn eigen budget en maakt een eigen jaar-invulling...

Mislukt: de choco-mint-taart. Een nieuwe fiets kopen op EBay. De E-reader begeeft het. De melkopschuimer is kapot.

Gelukt: de rijsttafel (wat wil je met zoooo'n keuken!), de kerstverlichting, de eerste Sudoku-puzzel van Peter.

Shockerend nieuwtje van de week: de oude kat, die tijdelijk opgevangen werd door mensen aan het begin van het ponton, alvorens naar een nieuwe eigenaar te mogen, is verdronken. Hij moest ook een onwaarschijnlijke grote sprong maken om op een mini plateautje van het achterschip te komen, en daarna recht omhoog om op de boot te komen...Echt: wij springen in het water als een van onze katten in het water terecht zou komen. We houden ze dan ook heel goed in de gaten.

Marina di Ragusa is ook de naam van het kleine stadje aan de zee. Het kenmerkt zich door de vele appartementen die er nu heel verlaten uitzien, echter niet verwaarloosd zoals in Ostia. Mooie schone straten en tuinen met palmen en bougainville. Wij vermoeden dat het hier in de zomer heel druk is met voornamelijk Italiaanse vakantie gangers. Een prachtige Lungomare en het strand is grandioos, met heel fijnkorrelig bruinoranje zand.

Marina di Ragusa is gelegen aan de Middellandse Zeekust van het eiland Sicilië, direct tegenover het eiland Malta. Het dorp heeft een officiële bevolking van 4070, maar in de zomer stijgt dat boven de 60.000 inwoners uit door de vakantiegangers.

Resten van een Griekse nederzetting uit de 5e eeuw voor Chr., toen dit gebied onder controle was van Kamarina in Preveza, in noordwest Griekenland, zijn gevonden aan de oever van de nabijgelegen rivier Irminio, die werd gebruikt als kanaal-haven. Het dorp werd goed bekend in de Byzantijnse tijd (5e eeuw) toen daar een laad- en loshaven werd gebouwd, om de lokale producten te exporteren. De Arabische geograaf El Idrisi schrijft, dat tijdens de Arabische overheersing (827-1091) het Marsa A'Rillah (kleine haven) heette. In de jaren 1584 en 1596 werd in opdracht van Graaf B. Cabrera naast de haven van het dorp, een uitkijktoren gebouwd, bekend als Torre Cabrera. Dit vanwege de passerende Saraceense-schepen in dit stuk van de zee. Het bleef een slaperig vissersdorp tot 1870, toen de haven op grote schaal werd gebruikt voor de export van het lokale asfalt, gedolven in Ragusa, naar van Europese hoofdsteden. Het dorp werd Mazzarelli genoemd tot 1928, tot de gemeente de naam veranderde in Marina di Ragusa. Tijdens de jaren 60, werd het een toeristische trekpleister, een rol die deze gemeente tot op de dag van vandaag nog steeds heeft.

17 december, bar en boos

Het was voorspeld en het klopt nog ook: er staat windkracht 9 vlagen 10 op de zuidkust van Sicilië. Het is bar en boos. De Marinero's lopen alle pontons te inspecteren en hebben Skadi nog vaster aangetrokken tussen de 3

mooringlijnen en 8 landvasten. Ondertussen wijden we ons aan administratie en brood bakken en proberen ons staande te houden in een hellend schip.

De dierenarts is geweest, Monica Capello, ze heeft een praktijk in het dorp en komt ook op boten voor onderzoek en inenting. De katten krijgen weer hun jaarlijkse cocktail tegen niesziekte en kattenziekte zodat ze er weer een jaartje tegen kunnen. Odin had ook wat vlooitjes, dus kregen allebei een middeltje in de nek gewreven. Freija likte zich meteen met gevolg dat ze ging schuimbekken. Smerig goedje. Buiten het feit dat Freija een beetje aan de stevige kant is, zijn ze verder in een uitstekende gezondheid.

Dan mogen we ons weer de gelukkige huurders van een autootje noemen. De rit naar Catania is een hele onderneming: de Airport bus gaat 2x per dag maar niet 's ochtends. Wel gaat er elk uur een bus naar Ragusa 2,90 p.p., kaartje koop je niet bij de Tabacchi, maar in de bus. Je moet overstappen op de Airport bus ETNA. Kosten 7,90 p.p. kaartje koop je aan een loket! Hij doet 1 uur en 45 minuten over 90 km. Voor de lol heeft Annelies nog naar een treinverbinding gekeken, die doet er 4 uur over vanaf Ragusa. De bus volgt een tweebaansweg door bergachtig gebied en moet vaak inhouden vanwege langzaam vrachtverkeer. Op het vliegveld vinden we na enkele aanwijzingen, buiten een kantoor met verhuurbedrijven en we melden ons bij Joyrent. We zijn benieuwd...want we hebben nog niet eerder bij hun gehuurd. Een professionele jongedame helpt ons en tot onze verrassing hoeven we slechts een borg van € 500 euro op de creditkaart te laten blokkeren, dat is bij Goldcar € 1200,= en bij Interrent € 800,=. Handig om te weten.

Ikea ligt op de terugweg en we gaan voor een tweede tijdschriftenrekje. Dan Auchan hypermarkt met winkelcentrum, waar we schoenen voor Annelies scoren. Wel de oude weggegooiden. We rijden terug naar Ragusa. Een rit van 115 km. Hét Kamikaze traject van Sicilië.

Wanneer we de rotondes en opritten naar het stukje snelweg nemen dat Catania met omliggende randdorpen verbindt, wordt er al getoeterd omdat we te langzaam gaan: oh...Peter heeft per ongeluk op de snelheidsbegrenzer gedrukt: „ik wist niet dat we die hadden in dit lullige autootje". De hele rit is eigenlijk doodsaai maar wordt spannend gemaakt door de wegpiraten. Ook hier houdt men zich niet aan regels. Aanhoudend haalt men ons in over de doorgetrokken streep. Die streep loopt meestal vòòr de heuvel en mag je daarna inhalen, toch...? Nee, dat doen we hier niet, we gaan keihard 1 auto voorbij en nog 1 auto voorbij om die irritante mensen te passeren. Dat er daarna een vlakker stuk weg is waar je makkelijk kan inhalen, daar wacht men niet op. Wij rijden als gepensioneerden de brave 90, waar 80 aangegeven staat. De Sicilianen rijden 160. „Ik begrijp het al", zegt Peter bij het passeren van het verkeersbord: „80 is de maximale versnelling waarmee inhalen moet!" In de tunnel klopt dat precies, een Mercedes komt met 160 voorbij.

We beginnen een beetje naar uitwijkmogelijkheden te kijken, want als ditzelfde in tegenovergestelde richting gebeurt bij een heuvel, lopen wij dus gevaar. Aan de rechterkant van de weg ontvouwt zich een greppel, oeps uitwijken levert hier dus "wieltjes in de berm" op. Op het zelfde moment staan we stil want op de linkerbaan is een kleine vrachtwagen met zijwielen...in de greppel terecht gekomen. Brandweer staat hulp te bieden en regelt het verkeer waarbij de brandweerman, kan ook een agent zijn, even gezellig in gesprek raakt, op onze rijbaan. Hij heeft met zijn spiegelei- bordje alle verkeer stilgezet, we wachten op het signaal groen. Hallo! „Zal ik toeteren?" We hebben toch nog wat Nederlandse assertiviteit in ons systeem, zo blijkt.

Dan blijkt dat het grootste evenement van de dag niet de Kamikazerit was maar het effect dat de muis op Odin heeft. Bij Ikea liggen kleine knuffeldiertjes in de mand bij de kassa. Wanneer je er een voor 0,99 euro koopt, doneert Ikea 1 euro aan een goed doel. Doe eens gek! De muis wordt thuis dus op de bank geplaatst, kijkt met grote ogen rond en wordt door Odin meteen aangevallen. Als een leeuw met prooi loopt hij rond, smijt de muis in de lucht, rukt aan het dier zijn ledematen en bewaakt het als ZIJN vangst. Geen enkel speelgoedbeestje uit een dierenwinkel heeft dát voor elkaar gekregen.

19- 20, de hoogvlakte Iblei en zijn Barokke stadjes

Onze huurauto geeft de gelegenheid om Kerstinkopen te doen in winkels die wat verder van de Marina af liggen. We vinden producten zoals -meel (voor bijv. een semifreddo!). We lopen overal tegen de onwaarschijnlijke hoeveelheid Panettone 's aan, in alle soorten en maten. Hoe krijgt men dat in Godsnaam allemaal op: de gewoonte is hier ook, om Panettone mee te brengen op Kerst etentjes bij familie. Na onze 2e Panettone verorberd te hebben, hoeven wij al niet meer. In Nederland bruist elke Supermarkt van de Kerstsfeer, hier herken je Kerstgebruik alleen aan de Panettone. We proberen een eenvoudig kerstserviesje te vinden, maar dat is een onmogelijke queeste. We missen Blokker en Hema, of gewoon AH. Toch vinden we bij de ARD Discount supermarkt een wit-rood setje borden.

Het is hier ook in de winter Siësta tussen 13.00 en 16.00 uur. We moeten dus vroeg op pad of na het middaguur. Lui als we zijn maar ook om voldoende aandacht aan de katten te geven, gaan we na 14.00 de deur uit. We rijden de mooie landschapsroutes en beseffen opnieuw hoe groot Sicilië is. Het duurt uren eer je van stadje naar stadje bent gereden. Er is geen snelweg, hooguit stukken goede tweebaans-autoweg afgewisseld met slechte stukken tweebaansweg> Annelies noemt het een Patchworkbaan. Er zijn hier geen uitvoegstroken en geen invoegstroken. Bij een afrit zie je pas op het allerlaatst - op de afslag- een plaatsnaambord. Oprit: stilstaan, goed kijken en dan flink gas!

De terrasvormige hoogvlakte van Iblei, in de driehoek tussen Ragusa, Noto en Modica is voornamelijk agrarisch. De landerijen zijn verdeeld in vakken en met stenen muurtjes afgezet: het barst hier werkelijk van de keien in de grond, elke boer heeft de stenen die uit de omgeploegde grond omhoog komen opgestapeld of er wordt een muurtje van gebouwd. De vaklui die deze muren zo meesterlijk maken zijn echte kunstenaars, en worden Mastri ri mura a siccu genoemd.

Dit maanlandschap van stenen is te verklaren vanwege de rotsen van de Iblei-bergen, die uit kalkgesteente bestaan. Alleen de bovenste laag van het kalkgesteente is waterdicht. Wanneer door erosie een inkeping in het gesteente ontstaat kan water doordringen en dan splijt de rots en brokkelt af. Dit is ook de reden waarom er enorme canyons zijn ontstaan.

21 december, Noto, kind van teloorgang, bureaucratie en mafia.

" Hoe is het in godsnaam mogelijk, dat de wereldhoofdstad van de barok zo diep in de verloedering is geraakt, hoewel de experts al twintig jaar geleden alarm hebben geslagen?"

Op de kortste dag van 2016 brengen wij een kort bezoek aan de wereldstad van de Barok: Noto. Het regent afgewisseld met flauwe zonneschijn. In de zomer zullen de oranje-geel **verkleurde** gevels van de Barokke paleizen en kerken, die opgetrokken zijn uit het bijzondere gesteente uit deze omgeving, waarschijnlijk prachtig afsteken tegen de blauwe lucht. Op deze bewolkte najaar dag krijgen wij al een overweldigende indruk.

Na de aardbeving van 1693, werd Noto herbouwd op een nieuwe locatie tot een van de mooiste steden van de Siciliaanse barok. In plaats van de bochtige Middeleeuwse straatjes werd een Barok stadscentrum gebouwd met spectaculaire pleinen, ornamenten, gevels en doorkijkjes. Een fantasievol gebouwde stad die in de avond in gouden glans gehuld wordt. Door aardbevingen in de negentiger jaren is Noto opnieuw zwaar beschadigd...

In de Chiesa San Domenico, die wij eerst bezoeken, spreken wij een gids die ons vertelt dat, na de laatste aardbeving in 1996, deze kerk voor 20 jaar gesloten was. Sinds 2014 is hij, na restauratie, weer open voor het publiek.

De kerk van San Domenico valt onder de belangrijkste en best bewaarde getuigenissen van de Noto- barok. Het was gebouwd als kloosterkerk van de Dominicaanse Orde, reeds aanwezig in Noto Antica, en gebouwd door architect Rosario Gagliardi, tussen 1703 en 1727. De gevel heeft twee ordinaten (meetkundige lijn voor het bepalen van een punt in de ruimte), de Dorische en Ionische eerst, terwijl het centrale deel naar de straat uitspringt met bolle vorm. Het interieur is goed bewaard gebleven, is gestructureerd op de grondvorm van een Grieks kruis met vijf koepels, rijkelijk versierd met stucwerk en zij- altaren met schilderijen van de achttiende eeuw, onder welke in het

bijzonder de Madonna del Rosario di Vito D'Anna opvalt. Het voormalige klooster, nu een school, is grotendeels herbouwd behalve de zuidvleugel.

Weetje: Het witte tufsteen waaruit dit barokke stadje is opgetrokken is een typisch Noto (Netino)-gesteente. Het wordt nog steeds in de nabije omgeving gewonnen. De **verkleuring** komt door het hoge ijzergehalte.

Een bezoek aan de Kathedraal is een hoogtepunt want de Kathedraal is de verpersoonlijking van de Barokke pracht. Een noodkreet werd door Unesco opgepakt in 2002. In 2007, nadat de Kathedraal tot werelderfgoed werd uitgeroepen, ging hij weer open voor het publiek.

Wanneer wij 's avonds onze site bijwerken, stuiten wij op een interessant artikel op het internet. Er is meer aan de hand...dan slechts een aardbeving. Zal Noto ooit in ere hersteld worden?

[Skadi's Bibliotheek: Noto](#)

Het lijkt erop dat restauratie toch langzaam vordert. Volgens de gids gaat de Chiesa San Domenico in 2017 weer voor een jaar dicht voor verdere restauratie...en geleidelijk aan zal Noto in ere hersteld worden.

22 december, Castello Donnafugata

Vandaag is het een beetje feest: de Skadi staat in tijdschrift Zilt.

Het is de laatste dag voor Kerst om met de huurauto een uitstapje te maken. We bezoeken het kleine kasteel Donnafugata.

Donnafugata werd al bewoond door Byzantijnen en later door Arabieren die deze plaats versterkten en het "Ayn As lafaia" noemden (Bron van Gezondheid), (Fonte-Sorgente della Salute). De naam Fonte zou verbasterd zijn naar Donna dat in Siciliaans als ronna wordt uitgesproken. In de loop der tijd heeft de naam waarschijnlijk een andere betekenis gekregen met betrekking tot de legende dat Bianca van Navarre hier zou zijn opgesloten door haar toekomstige echtgenoot, omdat zij zijn aanzoek weigerde en vervolgens vluchtte (Fugata). Historische feiten en legenden kruisen elkaar hier.

Begin negentiende eeuw begon Francesco Maria Arezzo, Baron van Donnafugata de beschikbare woningen van de oorspronkelijke kern van herenhuizen binnen het landgoed te vergroten. Zo begon hij reeds vorm te geven aan de "droomwens" van zijn zoon Conrad. Conrad groeide op en studeerde bij de Filippini paters in Palermo, de geboorteplaats van zijn moeder Vincenza De Spucches Brancoli. Conrad zette zijn vaders uitbreidingsproject voort, door de Grootloge van het vooraanzicht uit te breiden en te ontruimen. Donnafugata werd toen het huis waar senator Conrad zich kon terugtrekken, een plek voor dromen en herinneringen, kortom om vrede te vinden. Ondanks het feit dat hij door een zeer breedschalige loopbaan is gegaan (positie als Bourbon zetel van de Senaat, lid van het syndicaat van Ragusa, provinciale wethouder in Syracuse) had hij een zeer onrustig gezinsleven dat door verdriet overschaduwde werd, toen eerst zijn dochter Vincenzina hem ontviel en kort daarna zijn vrouw. Hij nam daarna de zorg voor de kleindochters Maria en Clementina op zich. Maria kwam om in de aardbeving van Messina.

Het kasteel van Donnafugata is een plek vol charme, gekenmerkt door een zeer Eclectische stijl, één van de weinige overlevende monumenten van de Siciliaanse-Islamitische periode en vervolgens van de Noormannen, alhoewel het altijd gedefinieerd wordt als een bouwwerk van late Middeleeuwse architectuur.

De omgeving is primitief en ontspannend: typisch Hiblean landschap met koeien en schapen. Het kasteel ligt in feite 300 meter hoog boven zeeniveau, ongeveer tien kilometer van de oude Griekse stad Kamarina.

Omgeven door vruchtbare weiden, wordt het landschap gekenmerkt door johannesbroodbomen en olijfbomen, met stenen muren die de nieuwe eigendomsgrenzen aangeven. De kleuren zijn hier intens: bloemen, rotsen en de zee: aroma's van kruiden en zeelucht. Donnafugata ligt in het hart van een streek vol charme vanwege beschaving en natuurlijke schoonheid. Het kasteel heeft echter het karakter van authenticiteit verloren vanwege al het slechte onderhoud door de erfgenamen van de Baron van Donnafugata. De gemeente Ragusa heeft het in 1982 aangekocht.

De regisseur Visconti bezocht rond 1960 het huis. Hij vroeg de oude voogd elke kamer van het gebouw te openen om de magie van de stilte te ervaren, de ondeugden, zonden, angsten, en de traagheid van de Siciliaanse aristocratie die vanuit het Bourbon Koninkrijk meereisde tot aan de eenwording van Italië. Vanuit deze inspiratie werd in 1962 een prachtige film geboren, *Il Gattopardo*, die de Palme d'Or won.

Het kasteel maakt op ons een smaakvolle, rustieke en vredige indruk. De inrichting van de kamers, de kleurige beklede wanden, de Venetiaanse lampen, zijn ronduit schitterend. Je kan er natuurlijk ook doorheen rennen, zoals een stel Fransen doen, tja het is geen Versailles, alhoewel de spiegelzaal een kleine kopie daarvan is. Wij nemen de tijd en het geheel gaat ook voor ons leven doordat er toevallig ook een over alle zalen verspreide tentoonstelling is van voornamelijk de dameskledij van die tijd, gedragen door de aristocratie.

Het geeft onder andere een beeld van alle lagen kleding die de vrouwen moesten dragen inclusief de zeer ongezonde korsetten waar, zo gaat het verhaal, zelfs een 23 jarige vrouw door overleed. Ze bleek door een veel te strak corset gestorven te zijn aan een leverperforatie, er staken drie ribben door haar lever. Goed dat die tijd voorbij is want een zeilreis zou veel oncomfortabeler zijn geweest met al dat gedoe. . . .

23 december, auto wegbrengen een wereldreis

Vandaag gaan we de auto weer inleveren op het vliegveld van Catania. Opnieuw blijkt hoe groot dit eiland is en hoe slecht de wegen zijn. De afstand is slechts 115 KM maar de reis duurt bijna 2 uur. We moeten weer over de Kamikaze weg en krijgen weer ruim voldoende voorbeelden van de nieuwe manier van inhalen. Als er een tegenligger aankomt kan je toch gewoon inhalen want de weg is breed genoeg voor 3 auto's en die doorgetrokken streep in het midden van de weg is slechts een ruwe indicatie hoe het ook zou kunnen. . . .

We wippen nog even binnen bij de Ikea om "echte" glazen te halen voor het kerstdiner en nemen gelijk maar even wat extra bestek mee. Nee het is hier niet zo als in Nederland bruisend kerst maar als je goed kijkt kan je wel wat kerstspullen vinden. Dat vinden we ook in de supermarkten het grote verschil met Nederland: als je bij de grote supermarkten (nee we maken geen onbetaalde reclame) binnenstapt, schreeuwt de kerst je op allerlei manieren toe. Hier in Italië is het veel meer een feest binnen de familie en in de kerk.

Na Ikea leveren we de Auto in bij Joyrent en lunchen we nog even op het vliegveld voor we in de rechtstreekse bus naar Marina di Ragusa stappen. Het is een rit van bijna 3 uur in een volle bus die lekker (te) warm wordt gestookt.

Terug op de Skadi hebben we eigenlijk geen zin meer om naar het Happy hour in de bar boven te gaan en het is ook voor Odin en Freija leuker als we lekker aan boord blijven.

Laat de kerst maar komen, de kans op een witte kerst lijkt hier niet zo groot maar de Etna is wel heel erg ondergesneeuwd en heeft een nieuwe witte hoed gekregen. Dus toch een witte kerst ? ? ? ? ?.

29 december, de Necropolis van Pantalica

Diepe ravijnen omringen de Necropolis van Pantalica, 45 km. van Syracuse. Het gebied is alleen te voet bereikbaar vanuit Ferla of Sortino. Wij rijden met Jan en Miriam naar Sortino, vanwaar we een deel van de in rotsen uitgehouwen graven kunnen zien. Het pad voert de Canyon in, naar het dal van de rivier Anapo, over rotspaden waarin al door de oorspronkelijke bewoners treden zijn gemaakt. Het is deels trapsgewijs naar beneden naar de oever van de rivier, deels klauterend over rotsen.

Voor de Griekse kolonisatie, werd Zuid-Oost-Sicilië bewoond door diverse populaties - niet alleen op de kust, maar ook op de ruige bergen, waarvan de vele blootstelde archeologische resten zichtbaar getuigen en de immense necropolis van grotten en graven van PANTALICA, maar de eerste menselijke sporen gaan zelfs nog tot 70.000 jaar terug ...

Een natuurlijk fort van hoge kliffen doemt op boven de kloof van de rivier de Anapo en vormt een vrijwel ontoegankelijk spoor van bergen. Op de plek waar de rivieren Anapo en Calcinare samenvloeien liggen de resten van Pantalica, een oude nederzetting van de Siculi uit de bronstijd, en van een van de grootste Necropoli van Sicilië. De nederzetting maakte vanaf ongeveer 1250 v. Chr. tot de Griekse overheersing een bloeitijd door. Het hele gebied van 4000 ha. omvat 5000 graven, een Byzantijns dorp, een rotskerk en zelfs het Megalythische paleis van de vorst van Hybla (12e eeuw v. Chr.). Een deel ervan is zelfs nog niet ontdekt.

Het is koud, maar we lopen soms in de luwte van de rotsen. De zon werpt haar felle licht op de kloof, de bebossing en de grillige natuur, een mooi gezicht. Zoals altijd zie je pas hoe immens groot rotsen zijn, wanneer je er een mens in zet. Het is verbazingwekkend om te zien dat hier al zo lang geleden mensen hebben gewoond, die de paden hebben gemaakt, de vruchtbare grond hebben ontgonnen, hun doden hebben weggezet in vakkundig uitgehouwen nissen.

Na ons bezoek aan dit deel van Pantalica, want het gebied heeft meerdere toegangen en wandelroutes, nemen we de provinciale weg naar Syracuse. Mogelijk kunnen we daar wat eten. Inmiddels is de wind snerpnd koud geworden.

Syracuse havengebied slaapt, het is siësta. We zien ook dat het seizoen hier nog lang niet is begonnen: café's zijn dicht of ongezellig. We vinden havenrestaurantje " Antica Porta di Gianluca Gatto", waar we 2 visschotels delen met gefrituurde calamaris, ongepelde mini-garnalen en andere kleine visjes, die wij ook vaak op de markt zien. De wijn smaakt voortreffelijk en de bediening is goed. De ambiance in restaurants van een Italiaanse oude stad is altijd totaal anders dan we thuis gewend zijn, waar tegemoet gekomen wordt aan de wensen van de noord Europeanen om in een nette, mooi verlichte en trendy ingerichte omgeving te eten, maar als je daar doorheen kunt kijken vindt je hier de beste eetgelegenheden met goede service. Wij houden het bij antipasti en het verrukkelijke Siciliaanse brood. We zien af van verdere ontdekking van de mooie roemrijke stad, want de windfactor haalt de temperatuur nog eens 4 graden omlaag.

De stad Syracuse heeft een zeer rijke geschiedenis. Oorspronkelijk was Syracuse een Griekse kolonie, gesticht door Griekse boeren uit Korinthe in 734 v. Chr. Zij noemden deze kolonie Συρακοῦσαι, syrako, Grieks voor moeras.

Wij gaan verder in op de geschiedenis van de stad wanneer wij haar een bezoek brengen in Januari.

Voor de geschiedenisliehebbers alvast een weetje: Op 29 april 1676 stierf **Michiel Adriaenzoon de Ruyter** in de Baai van Syracuse aan wondkoorts opgelopen nadat hij door een Franse kanonskogel was getroffen tijdens de Slag bij Agosta. Bij het balsemen van zijn lichaam zijn de organen verwijderd en achtergelaten bij een klein monument nabij de stad. Op dit moment is de precieze locatie niet meer bekend en slechts terug te vinden op een ruwe kaart beschikbaar bij het Nationaal Archief.

Het is opnieuw een rit naar zee, die voor sommigen onder ons saai kan worden, met de door muurtjes doorspekte agrarische gebieden van typisch zuidoost Sicilië en Annelies is verkleumd. Een deken, een kruik en een glas hete thee doen een hoop goed. Mirjam is moe en blijft lekker lezen in het appartement. Jan eet een hapje mee op de boot en vertelt zijn over fantastische zeilreis van Patagonië naar de Zuidpool en terug naar St. Helena. Het is gezellig, de kachel blaast, er is rode wijn....een sfeer die mooie verhalen uitlokt.

31 december, Oudejaar in Marina di Ragusa

Vandaag vieren we samen met Jan en Mirjam oudejaar in Marina di Ragusa. Doordat het, voor onze begrippen, erg koud is hebben we besloten om dat met zijn vieren, lekker op de Skadi te doen en niet in de kou te gaan staan in Ragusa. Het wordt daar namelijk 0 graden C. en dat vinden we geen goed plan, om daar uren in te gaan staan.

Langs deze weg wensen wij iedereen een heel goede en gezellige jaarwisseling en de beste wensen voor 2017.

